

TERMIZ QOZONLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI**NORMURODOV Farrux***Termiz davlat universiteti Arxeologiya yo'nalishi**magistranti*normurodovfarrux40@gmail.com<https://doi.org/10.24412/2181-2993-2023-2-24-26>**ANNOTATSIYA**

O'rta asrlarda Termiz xududidan topilgan qozonlar o'zining sifati bilan ajralib turadi. Har bir mahsulot sifatli ishlangan. Bu ushbu mahsulot boshqa shahar va davlatlarga eksport qilinganligidan dalolat beradi. Ushbu maqolada Termiz hududidan topilgan qozonlar turlari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: *Termiz, qozon, angob, qumg'on, tova.*

ABSTRACT:

Pots found in the Termiz region in the Middle Ages are distinguished by their quality. Each product is made with quality. This indicates that this product was exported to other cities and countries. This article provides information about the types of pots found in the Termiz area..

Key words: *Termiz, pot, angob, sand, pan.*

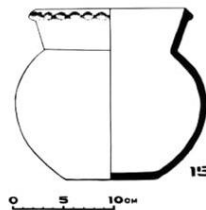
KIRISH (Introduction)

Termiz qozonlari asosan, rabodning shimoliy qismida joylashgan karvonsaroy, maishiy va turar-joy majmuasi hamda ikkita sopol pechda qazish ishlari natijasida topilgan. Material juda boy va xilma-xildir. Bu yerda turli xil qozonlar, qumg'onlar, tovalar (sopol qozonlardan tashqari tosh va bronza qozonlar) ko'p topilgan. Keramika qozonlari eng xilma-xil va ko'pdir. Ulardan 136 tasi bor. Afsuski, ularning ko'pchiligi parchalar bilan ifodalangan, ammo o'ndan ortiq buzilmagan va arxeologik jihatdan buzilmagan idishlar mavjud bo'lib, ularning shakllarini tiklash va ularni tasniflash imkonini beradi. Alohida namunalar kimyoviy va texnologik tahlildan o'tkazildi. Bunday kompozitsiya massaga issiqlikka chidamlilik va plastiklikni berdi, buning natijasida Termiz kulollari ancha murakkab qozonlarni ishlab chiqarishga muvaffaq bo'ldi. Aksariyat holatlar idishlar nafislik va yuqori sifat bilan ajralib turadi. Termiz kulollari qozon ishlab chiqarishda shakllarni ma'lum bir standartlashtirishga erishdilar. Biz ko'rib chiqayotgan qozonlarning ko'pchiligi bir xil. Bularning barchasi kulollarning yuqori professionalligidan dalolat beradi.

Mahsulotning tabiatidan qat'i nazar, u shohona idishlar yoki kundalik oshxona anjomlari bo'ladimi, hunarmandlar uni ishlab chiqarishga katta e'tibor berishdi. Mas'uliyat bir xil edi. Tabiiyki, bunda ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning sotuvchanligi va raqobat muhim rol o'ynadi. Bu yerda taqdim etilgan deyarli barcha qozonlar ochiq, qora, qizil yoki kulrang angoba bilan qoplangan. Ularning katta qismi angoba ustidagi bo'yalgan bezak bilan bezatilgan. Ularning deyarli barchasi ishlatilgan¹.

MUHOKAMA VA NATIJALAR (Discussion and results)

Keramika qozonlari to'rt turga bo'linadi. Birinchi tur eng keng tarqalgan, umumiy sonning 70% unga tegishli. Ushbu turdagi qozonlarda ko'ndalang kesimdagi pastki uchburchakli jant va sferoid tanasi mavjud. Qoida tariqasida, tana devorining o'rtasida tanaffus mavjud. Ba'zilar uchun u ko'proq ifodali, boshqalar uchun esa kamroq. Taqa shaklidagi dastasi likopchaning yuqori qismiga, bo'yniga yaqinroq yoki halqa ostiga biriktirilgan. Joy uning tanaga biriktirilishi ehtiyotkorlik bilan tekislangan. Ko'pgina tutqichlarda barmoq izlari bor. Tutqichning o'rtasida oson ushlab uchun teshik mavjud. Odatda har bir qozon Uchinchi turdagi qozon shaklidagi qozonlar. Ular kam uchraydi. Ular oz miqdorda kvarts qumi bilan lyosdan qilingan. Qozon shaklidagi qozonlarning tubi tekis, tanasi sharsimon, bo'yni chetiga qarab biroz kengayadi. Ko'ndalang kesimdagi ikkinchisi uchburchak shaklga ega (1.1.-rasm).

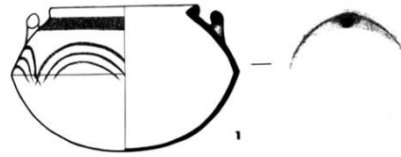

(1.1.-rasm)

Bunday qozonlardan birining cheti barmoq izlari bilan bezatilgan. Bunday turdagi qozonlar odatda qiziljigarrang angoba bilan qoplangan. ikkita shunday nosimmetrik o'rnatilgan tutqichga ega, ularning shakli o'zgaradi. Qozonlarning devor qalinligi 4 dan 8 mm gacha. Yuqori Quyida to'rtta qozonning qisqacha tavsifi keltirilgan, ulardan uchasi arxeologik jihatdan buzilmagan. Birinchi qozon uchburchakning o'tkir tomoni yuqoriga va yon tomonga qaragan holda, pastki uchburchakli halqaga ega, tanasi sharsimon shaklda (1.2.-rasm) markaziy qismida egilgan; bo'yni yaqinida markazda teshikli ikkita simmetrik joylashgan taqa shaklidagi tutqichlar mavjud².

¹ Аннаев Т. Д. 1988: Раннесредневековые поселения Северного Тохаристана. Ташкент. – С.81.

² Соловьёв В. С. 1996: Раннесредневековая керамика Северного Тохаристана. Елец. – С. 128.

(1.2.-rasm)

Qozonning bo'yni keng tasma ko'rinishidagi dumaloq rasm bilan bezatilgan, uning ostida butun aylana bo'ylab naqshli - uchlari pastga qaragan holda, uchta parallel yoysimon chiziqlar (taxminan oltita shunday chiziqlar bor). doira). Rasm qizil bo'yoq bilan amalga oshiriladi. Qozonning balandligi 18 sm, chetining diametri 18 sm, maksimal eni 27,5 sm. Ikkinchi qozonning shakli birinchisiga o'xshash. Uning donuti biroz uchli. Ushbu qozonning bo'yni keng dumaloq chiziq bilan bezatilgan bo'lib, undan turli yo'nalishlarga yo'naltirilgan uchta parallel to'g'ri chiziqlar tushadi, ular go'yo uchburchaklar hosil qiladi, ular orasida parallel yoylar tasvirlangan³.

XULOSA (Conclusion)

Xulosa sifatida aytish mumkinki, Termiz qozonlari o'ziga xos xususiyatlariga ega bo'lib, o'z davrida aholining maishiy turmushida katta ahamiyatga ega bo'lgan uy-ro'zg'or anjomlari qatoriga kirgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Аннаев Т. Д. 1988: Раннесредневековые поселения Северного Тохаристана. Ташкент.
2. Соловьёв В. С. 1996: Раннесредневековая керамика Северного Тохаристана. Елец.
3. Пиддаев Ш Р. Кухонная посуда Термеза XII - начала XIII вв. О'zbekiston moddiy madaniyati tarixi 28-nashri. 149-161 betlar.

³ Ш Р. Пиддаев Кухонная посуда Термеза XII - начала XIII вв. О'zbekiston moddiy madaniyati tarixi 28-nashri. 149-161 betlar.